

Cultuureducatie goed voor de hersenen

Interview met Mark Mieras, tekst Bina Ayer
Kunstgebouw magazine #2, November 2011

Kunst is niet alleen leuk, maar ook belangrijk voor de ontwikkeling van de hersenen. Beter gezegd: kunst is leuk omdat het zo goed is voor onze hersenen. Dat zegt wetenschapsjournalist en auteur Mark Mieras. Hij pleit daarom voor een wezenlijke rol voor cultuureducatie in het onderwijs. “Kunst is een essentieel spel om te overleven.”

“Bij opgravingen aan de Tigris ontdekte een Duitse archeologe onlangs dat één op de tien gevonden objecten een speelfunctie had. De objecten waren vierduizend jaar oud. Je zou zeggen dat ze in die tijd wel iets anders aan het hoofd hadden dan spelen: het leven was zwaar.

Maar kennelijk had spel toch een belangrijke plaats. Spel heeft altijd bij onze cultuur gehoord. Ik denk dat dat komt omdat spelen net als eten, vechten en voortplanten noodzakelijk is om te overleven.”

De auteur van boeken als *Ben ik dat? Wat hersenonderzoek vertelt over onszelf en Liefde* weet ook waarom dat zo is.

“Kunst stimuleert tot ontwikkeling. Het is een slijpsteen voor onze hersenschors. Zoiets als kijken is bijvoorbeeld complexer dan we denken. Een kat die zijn hele leven in een hok met strepen is opgesloten, kan alleen strepen zien. Zien is iets wat we leren. Kunstenaars leren ons beter zien, door ons steeds op een andere manier te laten kijken naar de werkelijkheid. Hetzelfde geldt voor luisteren.

Kinderen die met muziek bezig zijn leren beter nuances te onderscheiden in intonatie, herkennen emoties in de stem. In een tijd waarin het steeds meer om emotionele intelligentie draait, is dat een kostbare vaardigheid.”

Mieras die zich specialiseerde in neuropsychologisch onderzoek en regelmatig lezingen houdt in het onderwijs, pleit voor een wezenlijke plaats voor cultuureducatie. “Muziek, theater en tekenen doen een ander beroep op de hersenen dan rekenen en aardrijkskunde.

Het is goed kinderen ook te laten ontdekken hoe je het toeval kunt zoeken. Hoe je succes kunt hebben met je eigen ideeën en vondsten. Hoe je reflecteert, creatief bent en andere oplossingen verzint. Capaciteiten die van pas komen in je werk en je leven.”

Actief aan kunst doen blijkt het meest effectief voor de ontwikkeling van hersenen. Al doet de grijze massa vaak ook actief mee tijdens een receptieve kunstervaring. Wie naar muziek luistert, neuriet bijvoorbeeld van binnen mee. De kans op actieve kunstparticipatie is het grootst wanneer leraren en docenten die dragen, schat Mieras: “Kinderen voelen zich dan veilig. Leraren die zelf genieten, kunnen het plezier het beste op leerlingen overbrengen. De vonk slaat dan snel over.”

Geen tijd voor cultuur

Dat er in het onderwijs geen tijd is voor cultuur, gaat er bij de auteur niet in. “Als je aansluit bij interesses van docenten hoeft het geen extra belasting te zijn.”

Net zo min gelooft hij dat het ten koste gaat van andere noodzakelijke vaardigheden. “Het gaat op school niet alleen om vlijtig leren, maar vooral ook om slim leren. Natuurlijk kosten sommige dingen, zoals leren lezen, heel veel tijd. Maar met liefde en speelsheid bereik je meer dan voortploeterend in een ongeïnspireerde sfeer. Leren is een subtiel proces waaraan kunst op school juist kan bijdragen. Zingen bijvoorbeeld, is ook goed voor luisteren, informatie verwerken en leren lezen. Kunst heeft vaak ook een positief effect op leerfuncties zoals concentratie.”

Voor leraren en docenten kan een focus op cultuur net zo waardevol zijn als voor leerlingen: “Het werkt bijna emancipatoir en verkleint de kans op een burn-out. Het lijkt veilig om je op te sluiten in routines, maar het tegendeel is waar: routine ondergraaft de vitaliteit.”

Als het aan Mieras ligt, kiezen scholen daarom actief voor kunsteducatie. Het liefst bijgestaan door professionele organisaties als Kunstgebouw, zegt hij. Zodat er een coherent aanbod komt en ‘cultuureducatie er niet een beetje hapsnap bij hangt’. Ook gemeenten kunnen daarin een rol spelen: “Door scholen met een actief kunstbeleid te stimuleren en ze te koppelen aan culturele activiteiten binnen de gemeente. Docenten die zien dat leerlingen een passie hebben voor muziek, theater of beeldhouwen, kunnen die kinderen doorverwijzen om dat in hun vrije tijd verder te ontwikkelen. Schep met elkaar een culturele hoofdstructuur waarlangs kinderen zich cultureel kunnen ontwikkelen.”

De toekomst

De urgentie voor cultuureducatie is er zeker, de creativiteit onder leerlingen daalt al twintig jaar. Desondanks en ondanks recente bezuinigingen is Mieras optimistisch over de toekomst. Eerder pleitte hij samen met anderen bij de staatssecretaris om kunst niet als een economische sector te beschouwen. “Kunst is geen geldfabriek, het helpt ons overleven in de toekomst. De grootste klappen vallen niet in de cultuureducatie en dat is terecht. Onze samenleving zal alleen overleven als we blijven investeren in flexibiliteit. Eisen veranderen steeds sneller. Eén kunstje kennen is voor de generatie die nu opgroeit niet meer voldoende. Mensen veranderen nu al elf keer van baan in hun leven. Ze moeten zichzelf professioneel een paar keer opnieuw uitvinden. Wie niet leert flexibel te zijn en zichzelf niet blijft ontwikkelen is straks snel uitgerangeerd.”

Kunst is voor veel mensen de ideale gereedschapskist om hun hersenen in beweging te houden, meent Mieras. Om te blijven spelen in hun geest. “Onze hersenen willen zich ontwikkelen. Ze vinden het fijn om scheppend bezig te zijn. Als iets plezier geeft, dan is dat een indicatie dat het een functie heeft. Cultuureducatie is leuk. Juist omdat het belangrijk is.”